

Sb. z. a n.), je schváliti úsudek nižších soudů, že obeznamování se s uložením preparátů a zásob, s obsluhou váhy, odvažování prášků ze zásob, balení prášků a jejich vydávání, nejsou takovými pracemi, které vyžadují praktické nebo teoretické školenosti, anebo zkušenosti, a že takovéto práce nepodléhají pensijnímu pojištění podle § 1 zák. č. 26/1929 Sb. z. a n. Práce spojené s prodejem prášků, který žalobkyně podle jejího vlastního přednesu asi po 6 nedělích již samostatně vykonávala, nebyly převážnými při jejím tehdejší zaměstnání, jež záleželo více v pracích manuálních. Nepodléhala tedy žalobkyně pensijnímu pojištění v uvedené době, t. j. v době do 1. srpna 1930. V té době do 1. srpna 1930 nebyl žalovaný ani povinen přihlásiti žalobkyni k pensijnímu pojištění. V době pak od 1. srpna 1930 do dne provdání, t. j. do 26. června 1935 by žalobkyně nedosáhla 60 příspěvkových měsíců, ani kdyby byla vykonávala od 1. srpna 1930 zaměstnání pensijnímu pojištění podléhající a kdyby byla již dnem 1. srpna 1930 přihlášena k pensijnímu pojištění, nýbrž jen 59 příspěvkových měsíců. Podle toho, co uvedeno, neměla by žalobkyně nárok na výbavné. Žalobní nárok není proto po právu a netřeba se tudíž ani zabývati otázkou, zda žalobkyně konala po 1. srpnu 1930 práce podléhající pensijnímu pojištění.

Čís. 16304.

Pojištění smluvní proti škodám z požáru.

Jestliže podle všeobecných pojistných podmínek jest pojistitel prost závazku plniti z pojistné smlouvy jen tehda, přivodí-li pojistník pojistnou příhodu úmyslně nebo hrubou nedbalostí, nestačí k zproštění pojistitele k plnění pojistné náhrady jen to, že pojistník sám založil požár, nýbrž se vyžaduje, aby byl za spáchaný čin odpověden. Tomu tak není, založil-li jeden pojistník požár stavení v choromyslném stavu. Hrubá nedbalost druhého pojistníka není odůvodněna pouhým tvrzením, že tento druhý spoluvlastník pojištěné budovy dosáhl propuštění duševně chorého z ústavu choromyslných na t. řeč. revers, a že o něho nepečoval tak, aby ke škodě nedošlo.

(Rozh. ze dne 16. září 1937, Rv I 1748/37.)

Žalobci byli u žalované pojišťovny pojištěni ve smyslu pojistky a dodatku k ní proti škodám z požáru na nemovitostech i movitostech na 37.000 Kč. Pojistná příhoda nastala a žalovaná pojišťovna odhadla vzniklou škodu částkou 37.000 Kč. Proti žalobě, jíž se manželé Josef a Marie D-ovi — spoluvlastníci vyhořelé nemovitosti — domáhají na žalované pojišťovně zaplacení 16.641 Kč s přísl. z důvodu pojistné smlouvy, namítla žalovaná pojišťovna, že podle všeobecných pojistných podmínek pozbyli žalobci nároku na odškodné, protože jednak žalobce Josef D. úmyslně založil požár a v trestním řízení se k tomu doznal, jednak že žalobkyně Marie D-ová převzala vůči zemskému ústavu pro choromyslné v K. veškerou odpovědnost za jednání Josefa D.

a zavázala se pečovati o něho tak, aby sebe ani nikoho jiného nepoškodil. Odpovídá tedy Marie D-ová i žalované pojišťovně za svého manžela, neboť škoda byla způsobena jejím zaviněním, když o něho nepečovala tak, aby škodě bylo zabráněno. Nižší soudy vyhověly žalobě, odvolací soud z těchto důvodů: Jádrem sporu jest ve výkladu čl. 3 všeobecných pojistných podmínek, který má stejné znění jako § 55 poj. zák. č. 501/1917 ř. z. Jde o to, zda pojistník Josef D. způsobil pojistnou příhodu úmyslně, jak to žalovaná pojišťovna tvrdila v žalobní odpovědi. Podle pojistky, která jest smluvním základem mezi smluvci, nezáleží na tom, zda pojistník požár založil, nýbrž zda jej úmyslně založil. Tyto dvě věci nelze ztotožňovati, jak to činí odvolatelka. Zjistil-li první soud, že pojistník Josef D. byl již roku 1932 duševně chorý, že byl roku 1933 v ústavě pro choromyslné, že přímo po požáru jevil známky pomatenosti a že již v době tvrzeného založení požáru trpěl duševní chorobou zbavující jej úplně rozumu, bude pro posouzení věci rozhodující to, zda pojistník jsa zbaven zcela užívání rozumu, vůbec mohl přivoditi úmyslně pojistnou příhodu, t. j. zda mohl úmyslně založiti požár. Zda pojistník požár vskutku založil či nikoliv, nejeví se za toho stavu věci rozhodující, a proto se zcela správně první soud nezabýval řešením této otázky. Úmyslné přivodění pojistné příhody založením požáru pojištěné nemovitosti smluvcem (pojistníkem) samým, jest i činem nedovoleným. Jde-li o činy nedovolené, nazýváme způsobilost k právním činům též přičitatelností. Osoby, jejichž duševní činnost je trvale chorobně porušena, takže nemohou užívati rozumu buď zcela nebo aspoň nejsou s to, aby poznaly, co z jejich činů může vzejítí (zuřiví, šílení, blbí — § 21 obč. zák.), jsou zásadně úplně nezpůsobilí nejen k právním jednáním (§§ 48, 310, 566, 501 865 obč. zák.), ale ani k civilním deliktům (§ 1306 obč. zák.). Jsou postaveni na roveň dětem do dokonaného 7. roku, jejichž vůle se v právu neuznává. Jim proto nelze přičítati ani vinu a nejsou ani způsobilí zavázati se nedovoleným činem (§§ 1306, 1308 1309 obč. zák.). Komu nelze přičísti vinu, nelze mu ani přičítati úmysl (dolus malus), který jest — podobně jako v trestním právu — podstatným znakem subjektivní skutkové podstaty civilního bezpráví (iniuria). Vždyť hlavním znakem zlého úmyslu je, že škůdce měl vůli ke zlu, že bezprávné jednání bylo chtěno, ač jednající byl si vědom jeho bezprávnosti (rozh. č. 4029, 5477 Sb. n. s.). To vyplývá z pojmu zlého úmyslu, jak jej má na mysli § 1294 obč. zák. (arg. slova »vědomě a s vůlí«), na který odkazuje i Albert Ehrenzweig v komentáři »Versicherungsvertragsrecht«, vydání 1935, str. 507, i z pojmu nedopatření podle § 1297 obč. zák., které rovněž předpokládá, že škůdce je v užívání zdravého rozumu. V souhlase s tím stanoví občanský zákon v § 1306, že škodu způsobenou bez zavinění nebo nevolným činem netřeba zpravidla hraditi. U osob v § 21 obč. zák. jmenovaných se ukládá tato náhrada v § 1309 obč. zák. těm, kteří zanedbali svěřený jim dohled a jen subsidiárně lze ji dosíci podle § 1310 obč. zák. (rozh. č. 462, 10486 Sb. n. s.). Výklad, který dává odvolatelka § 1310 obč. zák., nepřihlíží k systemisaci a souvislosti mezi § 1306 až 1310 obč. zák. a jest jak sám, tak co do důsledků z něho vyvozova-

ných právě tak nesprávný, jako výklad § 1306 obč. zák., který odvolatelka zaměňuje za § 1311 obč. zák. Z toho, co vyloženo, plyne též závěr, že pojistník Josef D. pro svoji duševní chorobu úmyslně pojistnou příhodu vůbec přivoditi nemohl, a že proto, když jediná námítka žalované vůči tomuto pojistníku vznesená nebyla dokázána, by mu pojistná náhrada, a to kdyby i jeho manželce byla jasně prokázána vina na požáru, aspoň z polovice příslušela (rozh. č. 8226, 9355 Sb. n. s., proti tomu Ehrenzweigova nauka o správci risika).

Zbývá nyní jen to, zda žalobkyně Marie D. pozbyla nároku na plnění žalované pojišťovny z důvodu čl. 3 všeob. poj. podmínek, jak to žalovaná tvrdila v žalobní odpovědi, uvádějíc, že tu platí tentýž důvod, pro který bylo uplatňováno pozbytí nároku proti manželovi. Tento důvod záležel podle toho, co shora řečeno, v tom, že manžel úmyslně založil požár. Stran manželky se však něco podobného netvrdilo, a proto důvod zprošťující žalovanou pojišťovnu smluvního plnění není u žalobkyně podle smlouvy, která je pro strany zákonem, splněn a žalovaná je tudíž k plnění povinna i vůči žalobkyni. Žalovaná však namítla, že žalobkyně Marie D. převzavši vůči zemskému ústavu pro choromyslné v K. zvláštním reversem určité závazky, odpovídá za svého manžela i pojišťovně, poněvadž nepečovala o manžela tak, aby bylo zabráněno škodě, a že proto nemá nároku z titulu škody způsobené jejím zaviněním. Žalovaná směšuje tu dvě věci zcela rozdílné, a to závazek k plnění pojistné náhrady, k němuž je povinna ze smlouvy a který plniti musí, poněvadž neprokázala, že by tu byl důvod zprošťující ji podle smlouvy plnění, a nárok na náhradu škody způsobené jí podle jejího tvrzení jedním z pojistníků tím, že on zanedbal dohled na duševně chorého manžela, svěřený mu reversem. Tu nemůže přece jíti o jediné tvrzené úmyslné přivodění pojistné příhody i manželkou pojistníka, tedy o smluvený důvod zproštění plnění pojistné náhrady, nýbrž o samostatný nárok na náhradu škody podle XXX. hlavy obč. zák. ve smyslu § 1309 obč. zák. Proti své smluvní povinnosti uplatnila tu tedy vlastně žalované proti jednomu z žalobců vzájemnou pohledávku z náhrady škody. Učiniti by tak mohla buď námitkou započtením nebo žalobou navzájem. Ani jednoho, ani druhého žalovaná zřejmě pro mylný právní názor, na němž vybudovala svoji obranu, v řízení před prvou stolicí neučinila, a nemůže to proto již doháněti v odvolacím řízení, jak se o to pokouší v odvolacím spise. Již proto není druhá námítka, kterou žalovaná vznesla, odůvodněna a nebylo by tedy vůbec třeba řešiti právní povahu reversu. Tento revers není ovšem žádným veřejným příslibem, neboť tu chybí všechny pojmové znaky uvedené v § 860 obč. zák., není také smlouvou ve prospěch třetího, neboť nehledě na to, že osoba oprávněného není objektivními známkami určitelná, schází tu slib plnění třetí osobě (rozh. č. 6502, 897 Sb. n. s.). Je to prostě prohlášení, jímž bere na sebe někdo odpovědnost za nebezpečí, jež hrozí tím, že osoba nepříčetná je mimo ústav. Ústav přесunuje odpovědnost za toto nebezpečí na osobu, která za propuštění duševně chorého žádá, a musí proto, chce-li propuštění choromyslného dosíci, vzíti na sebe i povinnost dozoru a risiko z jeho zanedbání. Toto

prohlášení má význam s hlediska § 1309 obč. zák., neboť osoba revers podepsavší je k náhradě škody podle uvedeného zákonného ustanovení uplatněné nepochybně pasivně oprávněna. Avšak žalovaná pojišťovna v první stolici netvrdila, v čem by zanedbání dozoru mělo záležeti. To, co v té příčině uvedla v odvolání, jsou opět jen nedovolené novoty. Stručně shrnuto, není tu tedy u nikoho z pojistníků důvodu, pro který žalovaná tvrdila, že je podle smlouvy (čl. 3 všeob. poj. podmínek) prosta povinnosti k plnění, to jest není tu úmyslného založení požáru. Přivodění pojistné příhody z hrubé nedbalosti nebylo u nikoho z pojistníků tvrzeno. Co se týká tvrzeného zanedbání povinného dozoru, šlo by tu o nárok žalované z náhrady škody podle § 1309 obč. zák., v příčině něhož by žalobkyně byla pasivně legitimována, ten však nebyl ani započtením namítán, ani po skutkové stránce řádně tvrzen. Není tedy důvodu, aby mohla býti žaloba zamítnuta.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání.

Důvody:

Po právní stránce nelze přisvědčiti názoru žalované pojišťovny, jako by záleželo jen na tom, že pojistník pojištěný domek zapálil, bez zřetele na to, jaký byl při tom jeho úmysl. Nezáleží ovšem na tom, zda pojistník chtěl dosíci od pojišťovny náhrady, ale přece je třeba, aby se v jeho činu zračil takový úmysl, z něhož jest patrné, že pojistník věděl, co činí. Je tedy třeba i odpovědnosti za jednání a nestačí pouhý čin sám. Podle ustanovení čl. 3 všeobecných pojistných podmínek jest pojistitel prost závazku, přivodí-li pojistník úmyslně nebo hrubou nedbalostí pojistnou příhodu. Úmyslnost jest podle toho nejvyšší stupeň zavinění, a vyžaduje-li se již při činu neúmyslném hrubá nedbalost, jest tím spíše třeba viny pachatelovy, má-li jíti o jednání úmyslné. To vede k závěru, že k úmyslnosti podle uvedeného čl. 3 všeobecných pojistných podmínek jest třeba též odpovědnosti za spáchaný čin. Nejsou tedy již z té příčiny dovolací vývody po právní stránce oprávněny.

Co do zanedbání péče žalobkyně o jejího choromyslného manžela, plyne z dovolacích vývodů, že ani sama dovolatelka to nepokládá za rozhodující. Po právní stránce odvolací soud posoudil věc správně také stran žalobkyně. Tu by snad ve smyslu čl. 3 všeobecných pojistných podmínek mohlo míti význam to, zda nešlo u žalobkyně o hrubou nedbalost, kterou by byla požár zavinila. Avšak podle dovolacích vývodů ani dovolatelka na to neklade váhu a v přednesu žalované v první stolici se pro to nedostává vůbec určitého skutkového základu. Jinak se v té příčině odkazuje na odůvodnění napadeného rozsudku, které jest v podstatě správné.

Čís. 16305.

Knihovní soud může dodatečně naříditi bez výslechu účastníků ve smyslu § 104, odst. 3, knih. zák. provedení opominutého knihovního zápisu poznámky hypotekární žaloby v původním pořadí i ve vedlejších